

PTDK, Magyar nyelv és irodalom szakosztály
A hivatkozással kapcsolatos formai követelmények

I. Irodalomtudomány

Az alábbi címleírási és jegyzetelési rendszer az ItK által elfogadott hivatkozási módozat alapján készült (<http://itk.iti.mta.hu/szabvany.htm>).

1. MONOGRÁFIÁK

- TARNAI Andor, „*A magyar nyelvet írni kezdik*”: *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*, Bp., Akadémiai, 1984 (Irodalomtudomány és Kritika).
- BITSKEY István, *Humanista erudíció és barokk világkép: Pázmány Péter prédikációi*, Bp., Akadémiai, 1979 (Humanizmus és Reformáció, 8), 22–29.
- Lech SZCZUCKI, *Két XVI. századi eretnek gondolkodó (Jacobus Palaeologus és Christian Francken)*, Bp., Akadémiai, 1980 (Humanizmus és Reformáció, 9).
- KLANICZAY Tibor, KLANICZAY Gábor, *Szent Margit legendái és stigmái*, Bp., Argumentum, 1994 (Irodalomtörténeti Füzetek, 137), 15–91.

Alapelvek:

a) A szerző családnevét kapitálchennel szedjük (írógéppel verzálból gépeljük, számítógéppel azonban csakis a kiskapitális formázás fogadható el). Erre azért van szükség, mert három tagú neveknél az olvasó számára nem mindig egyértelmű, hogy mi a családnév (SZENCI MOLNÁR Albert, Danilo AGUZZIBARBAGLI – de: PACH Zsigmond Pál, Craig Hugh SMYTH); sőt kéttagú neveknél is fennáll a félreérthetőség veszélye, amit kiküszöböl, ha MÁTYÁS Flórián-t írunk stb. A keresztnévet lehetőleg mindig kiírjuk, nem rövidítjük kezdőbetűvel (kivétel, ha a címlapon csak kezdőbetű szerepel). A szerző keresztnév- és családnévének sorrendje mindig a nyomtatványon olvashatóval egyezik meg, külföldi szerző esetében tehát a vezetéknevet nem emeljük ki a címleírás első szavául. Társszerzők nevei között vessző áll (nem nagyköötjel). A szerző(k) neve után mindig vessző van (nem kettőspont), kivétel, ha a név genitívusban áll, ekkor az írásjel elmarad (pl. ERASMI *Opera omnia*, KÖLCSEY Ferenc *Válogatott művei*).

b) A mű címét kurziváljuk (a kéziratban aláhúzással jelöljük). Ha a műnek alcíme is van, mindkettőt kurzív, s közéjük kettőspontot teszünk; ha azonban az alcím zárójelben van, a zárójel elé semmilyen írásjel sem kerül. Ha a cím angol nyelvű, minden névszót és igét nagy betűvel kezdünk, más nyelvű címeknél a nyelvben a kezdőbetűkre általában előírt szabályokat követjük. A cím (ill. az alcím) után vessző áll.

c) A kiadás helye, a könyvkiadó neve és a kiadás éve e sorrendben következnek, közöttük vessző áll. A könyvkiadó nevének feltüntetése is szükséges, mert egy kiadvány felleléséhez általában jóval gyakorlatiasabb segítséget nyújt a puszta városnévénél (nagy nemzetközi kiadók esetében városnevek soránál). Ha a kiadás helye Budapest, azt Bp.-vel rövidítjük. Egy könyv 2., 3. stb. kiadására a kiadási évet követő felső index-számmal utalunk: 1964². Ha a címleírás hivatkozott lapszámokkal folytatódik, a kiadás éve után is vessző áll, ha azonban a könyvsorozat címe következik, ez az írásjel elmarad.

d) Az idézett könyvet magába foglaló könyvsorozat címét a kiadás évét követően zárójelben adjuk, nem kurziváljuk és nem tesszük idézőjelbe sem. A sorozatcím minden lényeges szavát nagybetűvel kezdjük. Ha a sorozat kötetei számozottak, a sorozatcím után vesszőt teszünk s ezt követi a sorozaton belüli sorszám (mindig arab számjeggyel, akkor is, ha a sorszámot a köteten római számmal jelölték), majd – minden írásjelet mellőzve – a zárójel vége. A könyvsorozat szerkesztőjének nevét tehát nem adjuk meg. Ha a kötet egészére hivatkozunk, címleírásunk itt befejeződik, a zárójel után tehát pont áll, mint a címleírás lezárása (nem adjuk meg tehát a könyv teljes terjedelmét, vagyis, amint szokásos, a kiadvány utolsó számozott lapjának lapszámát). Ha bizonyos lapszámokra hivatkozunk, a zárójel után vessző áll.

e) Ezután az idézett lapszámok következnek, amelyek után nincs semmiféle rövidítés (*l.*, *p.*, *o.*, *old.* stb.). Ha több egymást követő lapra hivatkozunk, közéjük nagykötójelet szedünk (a kéziratban két kötőjelet írunk), a lapszámokat pedig nem rövidítjük, tehát nem 973–83 szerepel, hanem 973–983. Ha több egymással nem érintkező lapszámot adunk meg, akkor ezek közt vessző áll: 33, 52, 97. Az utolsó lapszám után pont áll, mint a címleírás lezárása.

2. TÖBBSZERZŐS TANULMÁNYKÖTETEK

- *Janus Pannonius: Tanulmányok*, szerk. KARDOS Tibor, V. KOVÁCS Sándor, Bp., Akadémiai, 1975 (Memoria Saeculorum Hungariae, 2).

Alapelvek:

A cím után és a kötet szerkesztőjének neve előtt *szerk.* szócska áll, ha az idézett kötet magyar nyelvű; *ed.*, ha angol, olasz vagy latin; *éd.*, ha francia; *Hrsg.* vagy *Hg.* (= Herausgeber), ill. *hrsg.* vagy *hg.* (= herausgegeben), ha német nyelvű. Több szerkesztővel bíró angol könyvek idézésekor az *ed.* helyett a többes számot jelző *eds.* szócska áll. Több szerkesztő esetében azok neve között vessző van (nem nagykötőjel).

Nem követjük tehát azt a másik lehetséges eljárást, amely a szerkesztő(k) nevét emeli ki a címleírás élére: KARDOS Tibor, V. KOVÁCS Sándor (szerk.), *Janus Pannonius: Tanulmányok* stb.

3. SZÖVEGKIADÁSOK

- SZEPSI CSOMBOR Márton *Összes művei*, kiad. KOVÁCS Sándor Iván, KULCSÁR Péter, bev. KOVÁCS Sándor Iván, Bp., Akadémiai, 1968 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 1), 7–104.
- *Érzelmes históriák*, vál., szerk., jegyz., utószó LŐKÖS István, Bp., Magvető, 1982 (Magyar Hírmondó).

Alapelvek:

A kiadott szerzőnek és a sajtó alá rendezőnek a családnevét egyaránt kiemeljük a kapitálchen szedéssel. A kiadás közreműködői által elvégzett munkálatokat megjelölhetjük pontosan azokkal a szavakkal is, ahogyan azokat a kiadványban megnevezték (példánkban: sajtó alá rendezte K. S. I., K. P., a bevezető tanulmányt írta K. S. I.), gazdaságosabb és célszerűbb azonban állandó rövidítéseket használni: *kiad.* (*sajtó alá rendezte, a szöveget gondozta* stb. helyett), *bev.* (*a bevezető tanulmányt írta, az előszót írta* stb. helyett), *vál.* (*válogatta, a válogatás ... munkája* stb. helyett), *jegyz.* (*a jegyzeteket írta, a jegyzeteket összeállította* stb. helyett), *utószó* (*az utószót írta, a kísérő tanulmányt írta* stb. helyett), sőt javasoljuk a *tan.* rövidítést (ez mind az elő-, mind az utószó írójára utalhat). Idegen nyelvű könyvek címleírásában a szövegkiadó neve előtt ugyanazok a rövidítések állnak, mint az előző szakaszban tárgyalt többszerzős művek szerkesztői esetében, ugyanazokkal a nyelvi variánsokkal, mint ott.

4. TÖBBKÖTETES MŰVEK

Tekintet nélkül arra, hogy egyéni vagy többszerzős munkáról, eredeti műről vagy szövegkiadásról van szó, többkötetes munka esetében valamennyi típusban ugyanaz az eljárás érvényesül, így együtt tárgyaljuk őket.

HA VALAMENNYI KÖTET UGYANABBAN AZ ÉVBEN JELENT MEG

- FALUDI Ferenc *Prózai művei*, kiad. VÖRÖS Imre, URAY Piroska, Bp., Akadémiai, 1991 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 8), I–II.
- *Magyar költők 17. század – A kuruc kor költészete*, vál., kiad., jegyz. KOMLOVSZKITibor, Bp., Szépirodalmi, 1990 (Magyar Remekírók), I, 455–461.

Alapelvek:

a) Ugyanabban az évben megjelent többkötetes mű esetében a kötetszám mindig a kiadás helye, éve (és az esetleges sorozatcím) után szerepel. Mindig római számok jelölik. Ha nem a kötetek egészére hivatkozunk, hanem a címléírás lapszám-megjelöléssel még folytatódik, a kötetszám után nincs pont, csak vessző.

b) A címléírás része csak a puszta kötetszám (nincs *k., köt., r., vol., Bd.* stb. rövidítés).

HA AZ EGYES KÖTETEK KÜLÖNBÖZŐ ÉVEKBEN JELENTEK MEG

- BALASSI Bálint *Összes művei*, kiad. ECKHARDT Sándor, I, Bp., Akadémiai, 1951, 157.

Alapelvek:

Minthogy a megjelenés ideje itt nem az egész műre, hanem csak annak egyik kötetére vonatkozik, a kötetszám a kolofon előtt áll.

HA A TÖBBKÖTETES MŰ EGYES KÖTETEINEK MUNKATÁRSAI NEM AZONOSAK

- Antonius de BONFINIS, *Rerum Ungaricarum decades*, III, ed. I. FÓGEL, B. IVÁNYI, L. JUHÁSZ, Lipsiae, Teubner, 1936, 125.

Alapelvek:

Ha a szerző, a sajtó alá rendező vagy a szerkesztő nem azonos valamennyi kötetben, akkor a kötetszám – értelemszerűen – még előbbre, közvetlenül a cím után kerül, függetlenül attól, hogy a kötetek egy időben jelentek-e meg.

5. TANULMÁNYKÖTETBEN MEGJELENT TANULMÁNYOK EGYSZERZŐS KÖTET ESETÉBEN

- KLANICZAY Tibor, *Egyetem és politika a magyar középkorban* = K. T., *Pallas magyar ivadékai*, Bp., Szépirodalmi, 1985, 67–76.

Alapelvek:

a) A szerző neve és a tanulmány címe után egyenlőségjel következik (tehát *nemin*, *nem lásd*, sem más szócska, sem vessző).

b) Az egyenlőségjel után a szerző nevét helyettesítő monogram áll, mert különben nem lenne világos, hogy egyéni kötetről vagy kollektív műről van-e szó.

c) A tanulmánykötet címét kurziváljuk.

TÖBBSZERZŐS KÖTET ESETÉBEN

- PIRNÁT Antal, *A kelet-közép-európai antitrinitarizmus fejlődésének vázlata az 1570-es évek elejéig = Irodalom és ideológia a 16–17. században*, szerk. VARJAS Béla, Bp., Akadémiai, 1987 (Memoria Saeculorum Hungariae, 5), 9–59.

Alapelvek:

A különbség az előző típushoz viszonyítva csupán annyi, hogy az egyenlőségjel után közvetlenül következik a tanulmánykötet kurzivált címe. Ezt követi a kötet szerkesztőjének vagy szerkesztőinek a megnevezése.

6. PERIODIKÁBAN KÖZÖLT TANULMÁNYOK

- KLANICZAY Tibor, *Nicasius Ellebodus és poétikája*, ItK, 1971, 24–34.
- HORVÁTH Károly, *Az ember tragédiája szereplőinek és motívumainak bibliai és világirodalmi előzményeiről*, ItK, 97(1993), 301–336.
- BONYHAI Gábor, *A Szarvas-ének szerkezetelemei*, Kr, 1968/4, 29–41.
- ILLYÉS Gyula, *A magyarság pusztulása*, Nyug, 26(1933), II, 337–345.
- SZAUDER József, *Mikes Kelemen: Halálának 200. évfordulóján*, Nszab, 1961. okt. 1., 13.

Alapelvek:

a) A szerző neve és a tanulmány címe után vessző következik, majd a periodika címe, amelyet nem kurziválunk. (A tanulmány címe és a periodika megnevezése között tehát nincs sem *in*, sem *lásd*, sem más szócska, sem egyenlőségjel.) A periodika címének valamennyi szava nagybetűvel kezdődik. Az időszaki kiadványok rövidítéseként az *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* és az *Új magyar irodalmi lexikon* által használt jelöléseket alkalmazzuk. A periodika címét vessző követi.

b) A folyóirat nevét a megjelenési év követi. Az illető évfolyam kötetszámának megadása nem kötelező; ha megadjuk, előbb a – mindig arab – kötetszám áll, majd szóköz nélkül zárójelben az évszám. Ha a folyóirat lapszámozása az évfolyamon belül füzetenként újrakezdődik, a megjelenési évet követő törtjel után, arab számmal adjuk meg a füzetszámot. Ha a lapszámozás félévenként kezdődik újra, a megjelenési évet követő vessző és szóköz után, római számmal

adjuk meg a félév számát. De a füzet jelölésére a következő megoldás is választható: BONYHAI Gábor, *A Szarvas-ének szerkezetelemei*, Kr, 1968, 4. sz., 29–41.

c) A havinál nagyobb rendszerességgel megjelenő periodikák (kétheti-, heti-, napilapok) esetében az évszám után a megjelenés dátumát célszerű megadni.

d) Az előbbieket követő vessző után a hivatkozott lapszámok zárják a címleírást.

7. VISSZAUTALÁSOK

a) Ha ugyanannak a szerzőnek közvetlenül egymás után több művét soroljuk fel, akkor a szerző nevének ismétlése helyett a kapitálchennel szedett UŐ rövidítést használjuk. A rövidítés után természetesen vessző áll: UŐ, s ezután jön a cím.

b) Ha a közvetlenül megelőzőleg említett lelőhelyre (folyóíratra vagy kötetre) utalunk, akkor az *Uo.* rövidítést használjuk; szedése kurzív, ha kötetre, és nem kurzív, ha folyóíratra utal, minthogy a megfelelő címet helyettesíti. Közötte és a lapszám között persze vessző áll: *Uo.*, 13–14.

c) Ha a közvetlenül megelőzőleg említett írás újabb közlésének lelőhelyét is megadjuk, az új lelőhely előtt a változatlan címet *Ua.* helyettesíti.

d) Ha egy korábbi jegyzetben említett műre hivatkozunk, kapitálchenből szedve kiírjuk a szerző családnevét, a címet pedig a kurzívált *i. m.* rövidítéssel helyettesítjük: KLANICZAY, *i. m.*, 24. A szerző keresztnévét is ki kell írunk, ha jegyzeteinkben azonos családnevű szerzők műveire hivatkozunk.

e) Ha az illető szerzőnek korábban már több művét is idéztük, az *i. m.* rövidítés előtt a szóban forgó mű címének első szavát (szavait) is meg kell adnunk. A kurzívan szedett csonka címet három pont zárja: KLANICZAY, *Nicasius Ellebodius...*, *i. m.*, 24.

f) Ha egy olyan műre hivatkozunk, amelyet jegyzeteinkben jóval korábban említettünk, célszerű megadnunk annak a jegyzetnek a számát is, amelyben a teljes címleírás található: KLANICZAY, 9. jegyzetben *i. m.*, 24.

II. Nyelvtudomány

Az alábbi címleírási és jegyzetelési rendszer a *Magyar Nyelvőr* által elfogadott hivatkozási módozat alapján készült (<http://nyelvor.c3.hu/figyelm.htm>).

1. A FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

A hivatkozásrendszerben (vagyis a dolgozat végén olvasható bibliográfiában) megjelenő tétel felépítése a következő: név, évszám, cím, kiadó, hely.

Részletesebben: az első egység első eleme a szerző neve, első helyen a családnév, második helyen a keresztnév (keresztnevek), lehetőleg kiírva és nem rövidítve. Idegen nevek (és természetesen idegen nyelvű teljes címleírások) estében a nem magyar rendet jelölendő, a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a két fő névelem közé vessző kerül.

A név és az évszám között nincsen írásjel.

A (szerk.), (ed.), (Hg.) betoldások szintén pont vagy vessző nélkül kerülnek a név és az évszám közé. Az első egység (szerző/szerkesztő és évszám) után pont van. A cím után szintén pont. Ha a cím több részből áll, az egyes részeket egyszerűen ponttal választjuk el. A címet a kiadó megnevezése követi, szintén ponttal a végén. Ezután a megjelenési hely(ek) következ(nek), szintén ponttal lezárva. Végül az esetleges oldalszám, tól–ig esetében nagyköötőjel van a két oldalszám között. A teljes címleírásban dőlt betűvel írjuk az önálló kötet címet vagy a gyűjteményes kötet címét vagy a folyóirat címét.

A tételek sorrendjét az ábécé, egy néven belül a megjelenési sorrend határozza meg.

Példa:

Benkő Loránd 1988. *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Tankönyvkiadó. Budapest.

Haugen, Einar 1972. *The Ecology of Language, Essays*. Stanford University Press. Stanford, California.

Ha egy szerzőnek több, egy évben megjelent cikke van egy bibliográfiában, a címszórészben a különbséget az évszám után a latin ábécé betűivel jelöljük:

Benkő Loránd 1988a. *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Tankönyvkiadó. Budapest.

Benkő Loránd 1988b. Irodalmi nyelv – köznyelv. In: Kiss Jenő–Szűts László (szerk.): *A magyar nyelv rétegződése*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 15–33.

Folyóiratok:

Ha a feltüntetett tétel folyóiratban jelent meg, a cím után csak a folyóiratot jelöljük, dőlt betűvel a folyóirat címét adjuk meg:

Jakab István 1989. A magyar nyelv szlovákiai változatai. *Magyar Nyelvőr* 140–9.

Ha a folyóirat nem évfolyamonként, hanem lapszámonként kezdi újra az oldalszámozást, akkor a következő módon kell feltüntetni a lapszámot:

Kulesár Szabó Ernő 1987. Csokonai Lili: Tizenkét hattyúk. *Kortárs* 12: 159–64.

Ha egy cikknek több szerzője vagy szerkesztője van, akkor a szerzők, szerkesztők teljes (főntebb jelzett módon leírandó) neve közé nagyköjtőjel kerül:

Kontra Miklós–Várad Tamás 1991. Suksükölő értelmiség. Nyelvhasználatunk néhány kérdése az iskolázottság tükrében. *Mozgó Világ* 2: 61–70.

Szerkesztett kötetek:

Ha a tétel egy más(ok) által szerkesztett kötetből származik, a cíMLEÍRÁS a következő:

Juhász János 1986. A nyelvészet szerepe a norma alakulásában. In: Fülei-Szántó Endre (szerk.): *Norma – átlag – eltérés*. Pécsi Akadémiai Bizottság. Pécs. 69–74.

Tehát: a szerző neve és az évszám után In:, majd a szerkesztő neve, a (szerk.) vagy az (ed.) vagy az (eds.) (ha többen vannak) vagy a (Hg.) stb. jelzés következik, utána újabb kettőspont, s a cíMLEÍRÁS a már bemutatott módon.

Ha a tétel maga szerkesztett mű, szintén a szerző(k) neve szerepel a szócikk élén, a (szerk.) stb. megjelölés utána:

Fishman, Joshua A. (ed.) 1968. *Readings in the Sociology of Language*. Mouton. The Hague.

Grétsy László–Kovalovszky Miklós (szerk.) 1980. *Nyelvművelő kézikönyv*. I. Akadémiai Kiadó. Budapest.

2. HIVATKOZÁSOK, ADATKÖZLÉS A SZÖVEGEN BELÜL

A szövegközi hivatkozást mondatba szerkeszthető egységnek tekintjük, amely három elemből áll: a szerző családneve, az évszám, az oldalszám.

Pl.: Ezen belül pedig kiemelt jelentőségük van az írott nyelvváltozatoknak (Haugen 1972: 163): ezek azok, amelyeknek befolyásolásában – amint főntebb említettük – eddigi nyelvművelésünk a legnagyobb sikereket érte el.

Egyenes idézet után az idézőjel után következik a forrásmegjelölés: Nyelvművelésünknek e tekintetben szinte mottója lehetne Kálmán Béla alábbi intése: „A nyilvánosságnak szóló beszéd, előadás közügy, azt bírálhatja és szabályozhatja a nyelvművelés – ha nem vaskalapos. A magánbeszélgetés azonban magánügy” (Kálmán 1988: 504).

A szerző neve a hivatkozásban egyúttal ágensként is szerepelhet: Rubin (1971) pedig mindezt kiegészítette az „értékelés” mozzanatával.

Több hivatkozás felsorolásakor a tételek között vessző van, a sorrendet a megjelenés sorrendje határozza meg: „E félelmetes következmények létrejöttét egyfelől az teszi valószínűtlenné, hogy még az intenzív szókölcsonzések is a szókincsnek csupán egy viszonylag csekély hányadát érintik (vö. Kontra 1990: 94–7, Bartha 1991: 49–50), másfelől pedig sehol nem lehet olvasni arról, hogy a magyarnál [...]”

Éppígy járunk el, ha a megadott forráshoz valamit még hozzá akarunk fűzni: „A túlszabályozás mértéke különben is mindig arányban szokott állni be nem tartásának mennyiségével” (Benkő 1988: 27; vö. még Juhász 1986: 72).

A hivatkozást toldalékolhatjuk is, a zárójelben levő évszám zárójele után kötőjellel: amint azt Haugen (1983)-ban is olvashatjuk...

A fentiek érvényesek az adatközlésre is. Az adatot dőlt betűvel írjuk, utána zárójelben közöljük a forrást (az idézőjel után itt sincsen pont).

Egyes kollektív művek, illetve folyóiratok esetében mind a szövegben, mind az irodalomban lehet rövidítésekkel élni. Például: ÉrtSz., ÉKsz., TESz., AkH., NytudÉrt., ÁNyT., MNy., Nyr., NyK., MNyj., ÉA. A többi műnél azonban a szerkesztő(k) nevéből kiindulva a fent bemutatott módon kérjük felépíteni a hivatkozási tételt.